
PROBLEME DE ORTOGRAFIE

DESPRE SCRIEREA CU INIȚIALE MAJUSCULE

DE

MIRCEA MITRAN

Folosirea inițialei majuscule în scriere nu a fost reglementată satisfăcător nici după ultima reformă ortografică din 1954. În acest domeniu *Micul dicționar ortografic* dă puține indicații, dintre care unele sînt contradictorii sau echivoce. Lipsa unor norme precise și unitare face ca în multe situații singura regulă să fie obișnuința sau bunul plac al fiecărui autor. O cercetare oricît de sumară a publicațiilor recente, fie manuale școlare, ziare sau reviste, fie publicații științifice, oferă oricui nenumărate exemple de utilizare inconsecventă a scrierii cu inițială majusculă. De aceea socotim inutilă prezentarea unor exemple în acest sens. În ansamblu se observă o dezorientare generală în folosirea scrierii cu majuscule. Se pot distinge totuși două tendințe: pe de o parte abuzul, tendința de a scrie cît mai multe categorii de cuvinte cu inițială majusculă (întîlnită în special în nomenclatorul instituțiilor și întreprinderilor), iar pe de altă parte tendința de restrîngere a categoriilor de nume care se scriu cu inițială majusculă.

Lupta dintre cele două tendințe nu a dus la un echilibru, ei constituie una din cauzele dezorientării. Necesitatea unor reguli ortografice unitare este unanim recunoscută. Tocmai acest fapt a stat la baza elaborării ortografiei din 1954 și a determinat Institutul de lingvistică din București să pregătească anul acesta editarea unui *Tratat și dicționar de ortografie, ortoepie și punctuație* care, întemeindu-se pe principiile și normele generale elaborate în cadrul reformei din 1954 să formuleze reguli de scriere și pronunțare îmbunătățite. Printre problemele care au fost în atenția autorilor *Tratatului* se numără și cea de față. Pe baza propunerilor prezentate de noi (M.M.) colectivul de ortografie și ortoepie a

adoptat noile reguli pentru scrierea cu majuscule. În articolul de față vom da soluțiile care au fost acceptate ca parte a numitului *Tratat*, făcând totuși unele rezerve sau propuneri noi.

★

Inițiala majusculă se folosește în scriere cu următoarele semnificații : 1. marchează împreună cu semnele de punctuație respective începutul unui nou text, al unei noi unități de comunicare ; 2. deosebește numele proprii (care se scriu cu majuscule) de numele comune (care se scriu cu inițială mică) ; 3. arată intenția autorului de a scoate în evidență sau de a arăta o considerație deosebită față de anumite cuvinte, persoane, idei etc.

Din aceste valori ale inițialei majuscule decurg și problemele care cer o reglementare cât mai clară și cuprinzătoare. Prin regulile ce vor fi adoptate trebuie să se urmărească înlăturarea tuturor confuziilor și a situațiilor echivoce, în măsura în care este posibil.

★

Folosirea inițialei majuscule în raport cu semnele de punctuație este partea cea mai puțin dificilă a problemei. *Micul dicționar ortografic* nu dă în acest sens decît o singură regulă foarte generală : „Se scrie cu inițială majusculă primul cuvînt al oricărui text, al oricărei fraze” (p. 57). Cu toate că regula aceasta are avantajul de a spune foarte pe scurt totul, ea are și dezavantajul că lasă pe seama cititorului sarcina de a rezolva singur foarte multe situații.

În consecință se simte nevoia de a preciza cât mai clar cazurile în care scrierea cu majuscule marchează începutul unei unități de comunicare separate (propoziție, frază etc.). Menținînd regula după care se scrie cu inițială majusculă primul cuvînt al oricărui text, în redactarea din *Tratatul de ortografie, ortoepie și punctuație* s-a adăugat indicația că se scrie cu inițială majusculă primul cuvînt după semnele de punctuație care marchează sfîrșitul unei unități de comunicare (propoziție, frază etc.) după cum urmează :

1. După punct : *Săniile porniră iar încet[.] Frigul creștea o dată cu lumina[.] Printre grămezi de nori, se vedea luna în aburi violeți.* Sadoveanu, *Opere I*, p. 238.

2. După semnul întrebării : *Ce să facă[?] La mușteriu cu cioburi de sticlă nu putea merge. Să fugă[?] Unde să se ducă[?] Să se întoarcă la prăvălie!...* Caragiale, *Opere I*, p. 133 ; *Dar de colectivizări de ce nu vorbim tovarășe[?] Cui lăsăm satele[?] Chiaburilor[?] Speculanților[?] Sabotorilor[?] Z.* Stancu.

3. După semnul exclamării : *Să te dai jos[!] Imediat să te dai[!] P.* Dumitriu, *Bijuterii de familie*, p. 6 ; de asemenea se scrie cu inițială ma-

jusculă primul cuvânt după semnul exclamării însoțit de punctele de suspensie ca în textul acesta: *Patria mă chiamă!... Nu mai pot sta un moment!!... Plec!!!* Caragiale, *Opere VII*, p. 114.

4. După două puncte (:) se scrie cu inițială majusculă în două situații similare: a. când începe vorbirea directă: *Dl. Goe este foarte impacient și, cu ton de comandă, zice încruntat: Mam'mare, de ce nu mai vine?* Caragiale, *Opere I*, p. 267.; b. când începe un citat: *Deschise cartea și citi[:] „Omul cu nevoile sale stă în centru atenției noastre”.*

După punctele de suspensie: *Aici nu e nevoie de baba Anița... Noroc să deie Dumnezeu!* Sadoveanu, *Opere I*, p. 49.

Când semnul întrebării, semnul exclamării, punctele de suspensie și două puncte nu marchează sfârșitul unei unități de comunicare, cuvântul care urmează nu se scrie cu inițială majusculă. Iată câteva exemple: *Da slănină nu-i în pod[?] unt nu-i [?] ouă nu-s [?]* Creangă, *Povești*, p. 9.

Licențiat în drept[!] tânăr eminent[!] irezistibil orator [!] caracter mare[!] idei generoase [!] ...

Desigur, mi-am zis eu, iată un cetățean de mare viitor. Caragiale, *Opere I*, p. 121.

În mijlocul acestei bînguieli, un singur lucru era hotărît în gîndul lui: că trebuie să se încredînteze dacă e ori nu un cazan cu comoară acolo. Slavici, *Opere*, p. 318.

În privința aceasta are o mare importanță gîndirea autorului fiecărui text. Dacă pentru el propoziția sau oricare altă unitate sintactică se termină o dată cu întrebarea, exclamația etc. atunci cuvîntul următor îl scrie cu inițială majusculă. În asemenea cazuri inițiala majusculă, sau mică, a cuvîntului care urmează imediat după semnul întrebării, semnul exclamării, două puncte sau punctele de suspensie, arată dacă acestea au valoarea punctului sau nu.

De exemplu între citatele date mai sus pentru cele două situații, când se scrie și cînd nu se scrie cu inițială majusculă după semnul întrebării, respectiv textele din Z. Stancu și I. Creangă, singura diferență este tocmai modul de gîndire al autorului. Primul a conceput întrebarea ca unitate sintactică separată, pe cînd al doilea a conceput întrebările ca părți ale unei singure unități sintactice.

Trebuie să notăm de asemenea că în poezie se scrie de obicei cu inițială majusculă primul cuvînt al oricărui vers indiferent de punctuație:

*Vino-n codru la izvorul,
Care tremură pe prund,
Unde prispă cea de brazde
Crengi plecate o ascund.*

Eminescu, *Opere I*, p. 75.

În acest sens nu există o normă obligatorie; poezii care scriu „versuri albe” urmează regulile ortografice general valabile.

★

Regula după care numele proprii se scriu cu inițială majusculă este unanim cunoscută și acceptată. Dificultatea constă însă în înțelegerea noțiunii de nume propriu în special atunci când acesta este compus. În discuția de față este deci necesar să pornim de la o definiție cât mai clară a numelui propriu.

Acad. I. Iordan arată că numele proprii „denumesc ființe sau lucruri individualizate, adică « indivizi » (în sens larg) considerați izolat”. Și mai departe: „substantivele proprii separă sau deosebesc un individ de ceilalți care aparțin aceleiași categorii. Definiția curentă prin gramaticile de altădată, că un substantiv sau nume propriu este acela care se dă unui singur obiect, nu corespunde realității. Dacă vrem să pornim de la o idee asemănătoare, trebuie să spunem că nume propriu este acela care nu se dă tuturor obiectelor de același fel¹”. În linii generale precizările de mai sus sînt cuprinzătoare și clare; pentru articolul de față credem că sînt suficiente.

Numele de persoană, pseudonimele și porecele se scriu cu inițială majusculă. Deși e destul de clară, această regulă are nevoie de unele precizări de amănunt. Astfel trebuie să avem în vedere că numele străine sînt adesea însoțite de diferite articole, prepoziții etc. cum sînt: *de, von, der, la, el, bei* etc. Conform tradiției, acestea se scriu îndeobște cu literă mică; în cazul când ele fac parte integrantă din numele persoanei, se scriu însă cu literă mare: Lavoisier, La Fontaine, Mac Donald, O'Hara, Van Dyck etc.

Dezvoltarea relațiilor politice și culturale dintre țara noastră și unele țări din Asia și Africa face ca în presă și în alte publicații să apară multe nume de persoane din aceste țări. Adeseori scrierea lor diferă de la o publicație la alta. Se simte deci nevoia stabilirii unor reguli în acest sens, fie și numai pentru o parte dintre acestea, cele mai frecvente.

Numele de persoană coreene, vietnameze, birmane și indoneziene sînt compuse din două sau mai multe particule cu valoare egală și se scriu cu inițială majusculă la toate părțile componente: Fan Vam Dong, U Nu Ko Tun, Aung Con, U Nu Mung, Tagun Kode Hmeng. Cele chinezești au o structură particulară². Numele de familie chinezești stau totdeauna înaintea numelui persoanei și sînt alcătuite dintr-un singur cuvînt. Numele de persoană sînt compuse din două cuvinte, dintre care primul este elementul principal. De aceea se vor scrie cu inițială majusculă

¹ I. Iordan, *Limba română contemporană*, București, 1956, p. 270.

² Vezi *Ortograficeskii slovari russkogo iazika*, Akad. Nauk. SSSR, Moscova, 1956, p. 1246.

primul cuvânt component : Banca de credit și investiții, Erou al muncii, Fabrica de încălțăminte, Facultatea de filologie, Institutul de lingvistică, Institutul de studii romîno-sovietic, Știința tineretului, Sfatul popular al (comunei, oraș, raion), Trustul regional de construcții, Uniunea compozitorilor, Uniunea artiștilor plastici, Uniunea cooperativelor de consum, Ziua internațională a femeii, Ziua învățătorului, Ziua solidarității cu tineretul din colonii etc. Abrevierile acestor denumiri se scriu cu toate inițialele majuscule : I.S.R.S. (Institutul de studii romîno-sovietic), A.R.L.U.S. (Asociația romînă pentru stringerea legăturilor cu Uniunea Sovietică).

Cînd, pe lângă aceste denumiri, figurează și un nume propriu, acesta se scrie cu inițiale majuscule : Fabrica de confecții „Gheorghe Gheorghiu-Dej”, Universitatea „C. I. Parhon”, Universitatea „Alex. Ioan Cuza”, Uzinele „Ernst Thälman”. Alte ori în locul numelui de persoană apare în denumirea instituțiilor, întreprinderilor etc. numele unei zile festive : Uzinele „23 August”, sau alte cuvinte simbolice (ca Zori noi, Drum nou) acestea se scriu cu inițială majusculă numai la primul cuvînt : Gospodăria agricolă colectivă „Zori noi”, Cooperativa meșteșugărească „Avîntul socialist” etc.

Denumirile oficiale ale statelor și ale instituțiilor și organelor sau organizațiilor politice, legislative și administrative centrale se scriu de obicei cu inițială majusculă la toate cuvintele care intră în componența lor : Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de nord, Sovietul Suprem al Uniunii Sovietice, Marea Adunare Națională a Republicii Populare Romîne, Camera Comunelor, Consiliul de Miniștri al R.P.R., Partidul Muncitoresc Romîn, Partidul Comunist Francez, Comitetul Central al P.M.R. etc. Tot așa se scriu titlurile oficiale și onorifice, numele ordinelor și medaliilor de stat : Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, Erou al Muncii Socialiste, Steaua Republicii Populare Romîne, Ordinul Muncii etc.

Situația acestora nu diferă însă din punct de vedere lingvistic de categoriile discutate anterior. Ele sînt nume proprii numai luate în întregimea lor. De aceea credem că regula stabilită mai sus, după care numele proprii compuse se scriu cu inițială majusculă numai la primul cuvînt component, trebuie extinsă și asupra acestora din urmă. În felul acesta se înlătură în bună măsură abuzul de majuscule și confuzia care ar continua să existe în delimitarea instituțiilor centrale și necentrale.

Propunem, deci, următoarea normă :

Toate numele proprii compuse se scriu cu inițială majusculă numai la primul cuvînt care intră în compunerea lor. Astfel se va scrie : Republica populară romînă, Republica franceză, Consiliul de miniștri, Mi-

nisterul afacerilor interne, Marea adunare națională etc. Numai numele lor prescurtat format din inițiale se va scrie cu toate literele majuscule.

Denumirile funcțiilor și demnităților de stat, politice și militare, sînt nume comune și se scriu cu inițială mică : deputat, domn (domnitor), general, han, ministru, pașă, prezident, rege, șah, secretar, senator, voievod, vodă etc.

Cu inițială mică se scriu și denumirile organelor politice, legislative și executive ca : parlament, guvern, partid, seim, bundestag etc., cînd nu figurează în titulatura oficială : „Chemăm toate parlamentele, guvernele și partidele politice la luptă pentru stăvilirea cursei înarmărilor și pentru încetarea imediată a experiențelor cu armele nucleare”.

Scrierea cu inițială majusculă se folosește în scopuri stilistice cînd autorul vrea să scoată în evidență anumite cuvinte, persoane, idei etc. De exemplu : „Trebuie să respectăm Omul și Libertatea lui”